

A téli égbolt csillagképei

Orion

Talán az egész égbolt legszebb csillagképe. Megtalálni nagyon könnyű. A Betelgeuze kis nagyítású távcsőben gyönyörű látványt nyújt /szinképtípusa: M, narancssárga/. A Rigel csillagóan fehér és csak alig valamivel halványabb a Végánál és az Arkturusnál. További fontos csillagok: a Bellatrix /Gamma/ $1,6^m$; Alniman /Epsilon/ $1,7^m$; Alnitak /Zeta/ $1,8^m$; Saiph /Kappa/ $2,1^m$; Mintaka /Delta/ $2,3^m$, de egy kicsit változik; Iota $2,8^m$; Pi³ $3,2^m$; Eta $3,4^m$, Lambda $3,5^m$.

Kettőcsillagok:

Rigel: fényességek: $0,1^m$ és $6,7^m$; távolság: $9,4''$;
P.A.: 202° . Jól használható 5 cm körüli távcsövek kipróbálására, 8 cm-es távcső már biztosan felbontja. Azt mondják, hogy a kísérő kékes színű, de vannak akik inkább fehérnek látják.

Eta: fényességek: $3,6^m$ és $4,8^m$; távolság: $1,4''$;
P.A.: 080°

Lambda: fényességek: $3,6^m$ és $5,5^m$; távolság: $4,2''$;
P.A.: 043°

Zeta: fényességek: $1,9^m$ és $5,0^m$; távolság: $2,8''$;
P.A.: 162° . 8 cm-nél kisebb távcsővel nemigen bontható szét.

Iota: fényességek: $3,0^m$ és $7,4^m$; távolság: $11,4''$;
P.A.: 140° . Ködbe ágyazott csillag.

Theta: ez az ún. "Orion trapéz". Többszörös csillagrendszer. Fényességek: 6^m , $7,0^m$, $7,0^m$, $7,5^m$. Mind a négy csillagot láthatjuk egy 8 cm-es távcsővel. Ezek az objektumok a "Nagy Orion ködben" találhatóak.

Sigma: ez is többszörös rendszer. A négy legfényesebb csillag fényességei: $4,0^m$, $7,0^m$, $7,5^m$, $9,9^m$. Nem olyan nagy-szerű látvány mint a Theta, de gyakorlásnak kiváló.

Delta: fényességek: $2,3^m$ /vált./, $6,7^m$; távolság: $53''$;
P.A.: 000° . Tág és könnyen felkereshető objektum.

Változók:

Betelgeuze: $0,0^m - 1,2^m$. Ez a legnagyobb amplitudó, ami a kézikönyvekben megtalálható. J. Herschel szerint azonban túl ragyoghatja a Rigelt is. Általában jó összehasonlító az Aldebaran, mikor halvány, akkor a Pollux.

U: $5,5^m - 12,6^m$. Periódus: 375 nap. Vörös színű, Me szinképtípusu, hosszúperiódusu változó, közel van a Zeta Taurihoz.

Delta /Mintaka/: $2,2^m - 2,35^m$ között változó fedési kettős.

Ködök és Halmazok:

M 42: a "Nagy Orion köd", másnéven az Orion kardja. Szabad szemmel is látható fényes köd. Már kis távcsövekkel is gyönyörű látványt nyújt.

Lepus

Apró csillagkép az Orion közelében. Legfényesebb csillagai: Alfa $2,6^m$; Béta $2,8^m$; Epsilon $3,2^m$; Mü $3,3^m$.

Kettőscsillagok:

Kappa: fényességek: $4,9^m$ és $7,5^m$; távolság: $2,6''$; P.A.: 000° . A főcsillag sárgás, a kísérője kékes színű.

Beta: fényességek: $2,8^m$ és $9,4^m$; távolság: $2,5''$; P.A.: 313°

Változó:

R: $5,9^m - 10,5$; periódus: 430 nap. Ezt az erősen vörös színű N szinképosztályu csillagot nem nehéz megtalálni, ha maximumban van.

Eridanus

Hosszú, elnyúlt csillagkép. Legfényesebb csillagai: Achernar 1^m , Béta $2,8^m$, Theta $2,9^m$ és a Gamma $3,0^m$.

Kettőscsillag:

Omikron: fényességek: $4,0^m$ és $9,0^m$; távolság: $82''$; P.A.: 107°

Köd:

M 77: A Deltától egy fok távol van ez a halvány spirális szerkezetű galaxis.

Taurusz

Ennek az érdekes állatövi csillagképnek a legfényesebb csillaga az Aldebaran. További fontos csillagai: Beta $1,6^m$, Alcyone /Eta/ $2,9^m$, Zeta $3,1^m$, és két további - a Hyadokhoz tartozó - csillag, a Theta $3,4^m$ és az Epsilon $3,5^m$. A Beta Taurit néha Gamma Aurigaenak is nevezik.

Kettőscsillag:

Az Aldebaranak van egy 13 magnitúdós kísérője, tőle $121''$ -re, P.A. 034° irányban. Bár ez az optikai kettős elég tág, a kísérő halványsága kiváló távcső, határmagnitúdó vizsgáló csillaggá avatja.

Változó:

Lambda: $3,3^m$ - $4,2$; periódusa 3,9 nap. Szinképtípus: B3. Algol típusu fedési változó.

Ködök és halmazok:

M1. A híres "Rák köd". A Zetához közel látható.

Pleiadok, Hyadok: két nyílthalmaz. A Hyadok annyira szét-szórt halmaz, hogy csak szabadszemmel vagy binokulárral lát-szik szépen.

Auriga

Az egyik legfényesebb északi égbolton látható csillagkép. A Capellát minden forrásmunka az égi tájékozódás egyik kiindulási csillagaként tartja számon. Fényességben alig néhány csillag mulja felül. Ilyenek: a Sirius, a Vega és az Arcturus. A Vega és a Capella között $0,01$ magnitúdó a különbség. Ennek a jellegzetesen sárga színű csillagnak a felkeresését megkönnyíti, hogy három halvány csillag fogja közre, az Epsilon, a Zeta és az Eta. Ezeket hívják "kecskegidáknak". A Gamma Aurigaet ma már Beta Tauriként ismerjük. Ez egyike azon csillagoknak, amelyek két csillagképhez is tartoznak.

A többi: Alfa Andromedae = Delta Pegasi; Gamma Scorpionis = Szigma Librae.

Főbb csillagai: Beta $1,9^m$, Iota és Theta $2,6^m$, Eta $3,2^m$. Az Epsilon egy óriáscsillag, amely változik. A változás amplitudója kicsiny, ebben hasonlít egy másik óriás fedési kettősre a Zetára, mely fényességváltozását műszerek nélkül elég bajos kimutatni.

Epsilon: $3,1^m$ - $3,7^m$ -ig változik, de a periódusa több mint 27 év !

Kettőscsillagok:

Theta: fényességek $2,6^m$ és $7,1^m$; távolság: 2,8; P.A.: 333° . Még 15 cm-es távcsővel sem könnyű szétválasztani.

Kelemen János
Budapest, Uránia

. . .

A csillagászati állandók új rendszere

/ 1976 /

Rövidített formában ismertetjük a csillagászati állandók új értékeit, melyeket az IAU / International Astronomical Union, Nemzetközi Csillagászati Unió /XVI. közgyűlése hagyott jóvá 1976-ban.

Az új rendszer explicit összefüggéseket ad meg az SI /Systeme International/ alapegységei és a csillagászatban használatos hosszúság-, tömeg- és időegységek között. A konstansokat három csoportba soroljuk. Az alapállandók értéke önkényes; az elsődleges állandók értékét a megfigyelésekből határozzuk meg, míg a másodlagos állandók értékét az előző két csoportban szereplő állandók értékeiből számítjuk.

Az új rendszerben a csillagászati időegység /a nap/ a tropikus év helyett az atomidő másodpercén alapul. Az új